

Identitet

Overvej inden læsning

- Hvordan forstår du det at have en identitet?
- Hvad tror du særligt betyder noget for identitetsdannelsen?
- Hvad har særligt haft indflydelse på din egen identitetsdannelse?

Introduktion

I Sundheds- og seksualundervisning og Familiekundskab (SSF) står der i formålets stk. 2, at *undervisningen skal støtte den enkelte i at udvikle sin egen identitet sammen med andre*. Skolen skal altså ikke kun stå for den faglige udvikling af eleven, men også den personlige. Vi kalder det almen- og demokratisk dannelse. Og det er det, vi gør, når vi etablerer elevråd, har eleverne med til skolehjem samtaler, når vi giver medindflydelse på indhold og form i klassens arbejde og når vi bruger tid på at tale om emner som følelser, relationer, trivsel og mangfoldighed.

Identitetsdannelse hele livet

Identitet betyder *overensstemmelse* og henviser til en genkendelse af sig selv i forskellige sammenhænge: noget ved mig er det samme på den og den måde og noget kan man konstatere forandrer sig. Nogle skelner mellem en *personlig* og en *social* identitet, hvor det førstnævnte refererer til selvforståelse; de særlige kendetegn, egenskaber, færdigheder, gennemgående adfærdsmønstre og karaktertræk, som du selv og andre i samfundet kender dig på, dvs. den måde, du optræder på. Den sociale henviser til, hvordan jeg er sammen med andre; de karaktertræk, som man bevidst forsøger at skabe hos sig selv i det sociale samfund. Den måde, man ønsker at andre skal se på en. Man kan sige, at det er den status og de roller, man påtager sig sammen med andre.

Vores identitet afgrænser os altså som mennesker og kan også identificeres af andre som en bestemt individualitet og personlighed. Vi er selv *livslange* aktive deltagere i denne proces, samtidig med, at den sker i et tæt samspil med sociale og kulturelle omgivelser.

Skal vi lege "hvem vil jeg være?"

Særligt barn- og ungdommen anses for at være centrale perioder, hvor vi søger vores plads i verden med os selv.

Børnehavebørn leger rollelege, hvor der eksperimenteres med identitet og roller: "så sagde vi, at jeg var faren og du...". Gradvist, og meget med kroppen, udvikler vi fornemmelse for, hvem vi er, hvad vi kan lide, hvad vi kan, hvordan vores krop føles, og hvordan det opleves at være sammen med andre mennesker (og dyr ofte også f.eks. vigtige kæledyr). Og allerede i 4- års alderen har børn en ret klar oplevelse af, hvilket køn de er, også hvis det opleves at være et andet end deres biologiske køn.

I 5-6 års alderen kan børn begynde at opdage forhold omkring kønsroller; hvad forventes af mig som køn, og hvordan passer det til mit billede af mig selv. Dette sker jo også ganske uden at barnet sprogliggør dette, men vi voksne kan tilbyde ord og perspektiver, så der kommer et klarere lys på de komplekse elementer. Som tiden går, bliver børn mere fokuserede i forhold til aktiviteter, interesser og venskaber, og i to- og tresomheder kan finde på at skabe mere private krop, rum, relationer og følelser udforskes væk fra andres blikke.

Skolestarten er et vigtig milepæl for mange børn, og der stilles nye forventninger til overholdelse af regler og rutiner, selvstændighed, præstationer. Den frie leg minimeres og erstattes af mere målrettede skemalagte aktiviteter. At "opdage" disse mere faglige sider af sig selv er også en del af identitetsdannelsen: hvad kan jeg, hvordan lærer jeg, hvad har jeg svært ved, hvad kan jeg lide at lære om.

Med puberteten følger et nyt fokus på egen identitet og personlighed. Nu begynder de mere selvstændige holdninger, kønsidentiteten, præferencen for andre som venner og kæresteobjekter, prioriteringerne i tid og penge fx, de personlige udtryk og -stile at vise sig. Eller det viser sig, at man ikke har særlig lyst til forelskelse og sex. Alt dette ytrer sig ofte meget hørligt, når der sprogligt luftes stærke sym- og antipatier for emner og mennesker, og det fremstår tydeligt, når der afprøves nye selvscenesættende smykker, tøj, make-up og måder at føre sig selv frem på. Mange unge vil gerne blende ind og være som de andre, samtidig med, at der ofte er en trang til også at skille sig lidt ud "på den cool måde". Der skeles til rollemodeller indenfor sport, musik og mode, og på sociale medier finder de unge objekter at spejle sig i - til hvad man kunne kalde "anden omgang med rollelege" - f.eks. influencere, som i dag er noget alle unge ved, hvad er - og følger.

Det perfekte er det normale. Tror de unge

Vi har en ungdomsgeneration, som generelt nok er mere bevidste om sig selv og samfundet generelt end generationer før dem. De er handlekraftige, fulde af holdninger og villige til at stille op for rsager, der vedkommer dem: se f.eks. på de mange miljøforkæmpende unge. Og vi har samtidig en generation af unge, hvor mange ryger og drikker for meget, mange der bevæger sig for lidt og er overvægtige eller har selvskadende adfærd og psyko-sociale problemer.¹ Disse unge har svært ved at finde fodfæste, ofte fordi de anser det perfekte som det normale, men samtidig som noget, de aldrig selv kan leve op til.

Her et klassisk eksempel fra en undersøgelse fra Børns Vilkår:²

Johanne, 8. klasse: *Især det der med sociale medier, hvor man kigger på andres liv og sådan noget. Og der ligner det bare, at deres liv er perfekt, fordi de poster jo ikke...*

Sabine, 8. klasse: *... når det gik dårligt.*

Johanne, 8. klasse: *Nej. Når de fik 02 i en test eller et eller andet. Det poster de jo ikke. Og der tror jeg også bare, at éns hjerne glemmer, at deres liv ikke er perfekt, og så sammenligner man sit liv, hvor*

¹ https://bornsvilkar.dk/wp-content/uploads/2022/08/Boern_og_unge_kaemper_for_at_passe_ind_29082231.pdf

² ibid side 6

man ligesom ved, alle de fejl, man har lavet. Og ligesom sammenligner det med et fejlfrit liv, som folk ligesom lever og lægger op et sted, hvor man ligesom, selvom man sådan godt ved, man ved jo godt, at deres liv ikke er perfekt, så glemmer man det og ligesom prøver at leve op til det der perfekte liv, som jo er fysisk umuligt at få.

Handlekompetence

Når vi laver undervisning, der leder til, at eleverne kan handle på den viden, de har, så er vi igang med at styrke deres mestring af eget liv. Og det er vigtigt i forhold til at kunne tage "action" på de ting, der er vigtige for den enkelte. Når vi f.eks. arbejder problem- og projektorienteret, når vi udveksler holdninger i dialoger, når vi på egen krop mærker, hvad der drager os og hvor vores grænser går, så arbejder vi med at omsætte viden og færdigheder til handling. Og vi hjælper eleverne til at finde sig selv og møde hinandens mangfoldige måder at være til på. Når vi sammen med eleverne sætter kritisk lys på normer og idealer for køn, krop og seksualitet er vi med til at ruste dem til at finde sig selv uden at måle sig i forhold til uopnåelige - retoucherede og medieskabte - rollemodeller.

Spørgsmål til refleksion

- Hvilken del af identitetsudviklingen står hhv skole, hjem og fritidsliv for?
- Hvordan taler du/I med eleverne om deres oplevelse af egen identitet?
- På hvilken måde understøtter du/I elevernes identitetsdannelse direkte eller indirekte?

Til videre læsning og inspiration

Løw, Ole & Skibsted Else (red.) (2014): Elevers læring og udvikling - også i komplicerede læringssituationer. Kapitel 1 og 2. Akademisk Forlag

Rønhovde, Lisbeth Iglum (2011): Under ombygning - om hjernen, teenagere og pædagogisk praksis. Hans Reitzels Forlag

VIVE (2018): De yngste elevers hverdag i folkeskolen. Rapport.

Her kan man læse, hvad børn og unge spørger om på henholdsvis Børnetelefonens telefon og chat:
<https://bornsvilkar.dk/det-goer-vi/boer-netelefonen/>